

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԵՂԱՐԱՆԻ ԿՈՄԻՏԵ

Victus vos salutat

ՔԻՆԵԼԻՍ

Տպարան «ԷՆՐՄԵՍ» Գրաֆսկայնա փող. 8

1912

891.99

Մ-27

891.39

Մ- 27

ՄԻՋԱՅԻԼ ՄԱՆՈՒԿԵԼՆԵՆ

YICTUS

YOS

SALUTAT

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան «ՀԵՐՄԷՍ» Գրաֆսկայեա փող. 6

1912

24 JUN 2013

42063

178 NOV 2011

ՕՐ. ԱՍԵՆՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—
Այժմ է որ կասեմ...
Այժմ դու էլ չես լսիլ—
Սիրում եմ քեզ:

—
Ինձ ասացին, որ դու մեռար
Հրէշաւոր սուտ:
Դու ապրում ես, դու կապրես,—
Իմ սիրտս է—որ մեռաւ:
Մ. Մ.

4788-2010

Նւէր բոյոր կանանց՝ որունց ես
սիրել էմ մի տարի, մի ամիս, մի
օր, երբ միևնույն անգամ մի ժամ:

Ես շատերին սիրեցի, բայց ոչ ոքի չը սիրեցի:
Ձեզ էլ չեմ սիրել, ձեզ որ նւիրում եմ՝ այս
երգերը:

Նժամ, որին ամբողջ կեանքս երազեցի—չ'եկաւ:
Ձեր սէջ ես նրան էի փնտրում—չը գտայ:

Այժմ լքած, յոգնած, ճանճորոյթը հոգումս, նախ
քան յաւիտեան փակեմ աչքերս, կարապի պէս ես էլ
իմ երգս եմ երգում:

Ո՞վ գիտէ ինչ եղաք դուք. ես ձեզ կորցրի իմ
կեանքի սեւ ճանապարհին:

Ուր էլ որ լինէք, ինչ էլ որ լինէք, մայր, պա-
ռաւած աղջիկ, պոռնիկ թէ բարեգործ, հարուստ թէ
աղքատ—այդ միեմնոյն է, ձեզ իմ նւիրում անխտիր
իմ սցս երգերը:

ՆԵԳՐԸ ԵՒ ԵՍ

Նւէր օր. Բ.-իմ.

Ձեմ յիշում երբ էր, քանի տարի առաջ,
բայց վաղուց էր, շատ վաղուց:

Նա միշտ նստած էր իւր տան դռան առջև,
արևի տակը տաքանում էր. նա փաթաթւած էր
տաք վերարկուի մէջ, բայց զարնան արևը նրա
պաղած արիւնը չէր կարողանում ջերմացնել:

Ժամերով նստած էր արևի տակ, բայց չէր
տաքանում:

Այնքան մռայլ ու տխուր էր նրա դէմքը:
Ես երբէք նրան չեմ մօռանալ: Սև դէմքի վրայ,
ճերմակած դանդուր մազերը, աւելի էին խտաց-
նում նրա թշուառութիւնը. նա յիշեցնում էր մայր
երկրից խլած տրօպիք բոյսի, որ խամրում, մեռ-
նում է հեռու հիւսիսում: Նա արևի տակ նստած
երազում էր իւր երկրի տաք արևը... Ո՞վ գիտէ
բաղդի որ քմահաճոյքովն էր նա ընկել այս ցուրտ
երկիրը:

Ես նրան ամեն օր տեսնում էի իւր դռան
առաջ կծկւած:

Մի շաբաթից աւելի է, որ նա այլևս չկար.
տուն գնալուց էլ չէի հանդիպում նրան:

Նա մեռաւ:

Այնքան չը տաքացաւ, որ վերջը մեռաւ:

Մեզ մօտ այժմ յասմիկը ծաղկել է, վարդերը բացվել, ծառերը կանաչել, թռչունները ուրախ երգում են... Իսկ այստեղ դեռ ցուրտ է... ցուրտ...

Այժմ որ հեռացնել եմ իմ հայրենիքից, ես աւելի լաւ եմ հասկանում, աւելի յաճախ եմ յիշում այն ծերացած նեղրին, որը չը տաքացաւ իմ հայրենիքում ու մեռաւ:

Ես հիւանդ եմ: Այս սառը արևի տակ ես էլ չեմ կարողանում տաքանալ... Համբուրիք աւելի ջերմ, թէ չէ կը սառչեմ...

Իմ հայրենիքում այժմ ամեն ինչ ծաղկել է, և խնձորէնին և կեռասէնին, արևը պայծառ է ու տաք, երկինքը կապոյտ՝ քո աչքերի պէս: Եթէ չը լինէիր դու, այս մառախլապատ ցուրտ երկրում ես կը սառչէի, կը խամրէի:

Դէ, համբուրիք. քո սէրը ինձ մոռացնել է տալիս իմ հայրենիքի դարունը, քո հայրենիքի բուքն ու ցուլտը...

Համբուրիք... Համբուրիք... Ես կարօտ եմ տաք արևի... Դու ես իմ արևը, համբուրիք... համբուրներով ջերմացրու ինձ, թէ չէ առանց արևի կը մեռնեմ... Նայիր ինչ դժգոյն եմ, ինչ գունատ... Համբուրիք... Յիշիր այն թշուառ նեղրին և համբուրիք:

ՁՄԵՌՆԱՄՈՒՏ

ՆԱԽՈՐ. Ն. Փ.-ԻՍ.

Յիշում ես ինչ լաւ էր ամառը:

Յիշում ես այն օրը, երբ ես եկայ քեզ մօտ և բարձրացանք սարը՝ լուսնի ծագելը տեսնելու:

Յիշում ես ինչ վեր էինք բարձրացել:

Յիշում ես, դու յոգնել էիր և թէքել սիրուն գլուխդ դէպի ուսս. ինչ արագ էին բարախում մեր սրտերը:

Ես քեզ առաջին անգամ այնտեղ համբուրեցի:

Յիշում ես, իմ համբուրը. թէ՛ շատ սովորական բան էր քեզ համար և ուրիշ համբուրների նման մոռացեցին:

Դու երևի մոռացել ես ինձ: Իսկ ես անափակած եմ իմ փոքրիկ սենեակում և քո մասին եմ մտածում:

Այնպէս ճնշող լուսթիւն է տիրում... Հարևան սենեակը, որտեղից միշտ այնպէս աղմուկ է լսում—այնտեղից էլ այսօր ոչ մի ձայն չկայ:

Մուկը եռանդոտ կերպով կրծում է յատակի տախտակները, կարծես մի մեծ նպատակի համար... Լուռ հետևում եմ այդ ձայնին... Աչքերիս առաջն է այդ փոքրիկ կենդանին իւր սպիտակ, սուր, փոքրիկ ատամներով՝ որոնցով նա կրծում է:

Պատուհանի փեղկերը փակ են, բայց էլի լսելի է սառը, ձիւնախառն անձրևի ձայնը, որ թափում է ապակիները...

Քամին շաչում է, ոռնում պատուհանիս մօտ:

Փակում եմ աչքերս, ականջներս, որ էլ չը լսեմ այդ ձայները, ուզում եմ մոռանալ, որ դուրսը ցուրտ է... Մուկը կրծում է տախտակը, նա չանգրտում է...

Դու երբէք չես եղել այդ դրութեան մէջ: Երբէք չես լսել այդ ձայները: Երբէք չես զգացել զարնան ծաղկի կարօտ:

Փոքրիկ լամպը հաղիւ լուսաւորում է սենեակը, անկիւնները մութ են, սուերները դողում են, մեծանում ու փոքրանում, այլանդակ ձևեր են ստանում:

Տերևները արդէն թափւել են, մի քանի օր էլ և գետինը կը ծածկւի ձիւնով: Գուցէ հէնց վաղը, երբ բանամ պատուհանիս փեղկերը, արդէն ամեն ինչ ծածկւած կը լինի ձիւնով: Գուցէ հէնց այժմ էլ սպիտակել է...

Նսվեր կացայ, վազեցի դէպի պատուհանը... Բայց վախեցայ բանալ...

Յանկարծ ես զգացի մի այնպիսի կարօտ տաք արևի, զարնան, ծաղկի, բիշ էր մնում ճշայի... Ինչպէս մի երես տւած երեսայ, որը յանկարծ զարթնել է գիշերւայ կէսին, մի բան է յիշել և սկսել է լալ, դռալ, ոտները դեռնին

խփել, պահանջել որ տան իւր ուզածը: Այնպէս էլ ես էի ուզում լալ, պահանջել, որ բնութիւնը ծաղկի, ծաղիկները բացւին:

Ինչ ցուրտ է, ցուրտ ու խոնաւ:

Իսկ ես ինչպէս կարօտ եմ արևի, տաք պայծառ արևի: Նս խեղդւում եմ... այս ցուրտ ձմեռնամուտը խեղդում է ինձ:

Գոցէ դու մօտս լինէիր, ես այսպէս մենակ, դժբախտ չը լինէի...

Գոցէ դու ես իմ գարունը՝ որ չկաս, որ հեռու ես...

Գոցէ ես քեզ եմ կարօտ...

Յիշում ես ինչ լաւ էր ամառը:

ԹԻԹԵՌՆԻԿԻ ՄԱՅԸ

Օր. Ե.-ի յիշատակին.

Մի պայծառ առաւօտ էր, երբ նա փչրեց իւր վանդակը և տեսաւ լոյսը:

Այնպէս տաք ու պայծառ էր այն առաւօտը երբ ծնւեց նա:

Ծնւեց ծաղիկների ծոցում, որոնք այնպէս թարմ էին, այնպէս անուշահոտ:

Նա ողջունեց արևի պայծառ ճառագայթները և առաջին շողերի հետ ինքն էլ արբեցած, գլուխը կորցրած ծաղկից-ծաղիկ էր թռչկոտում, ծծում էր կեանքը լի սրտի հրճամանքով և փառաբանում էր արևը, օրհնում կապոյտ փերուզէ երկինքը:

Ծաղիկները ողջունում էին նրան, նա ժպտում էր ամենքին, ժպտալով համբուրում էր, համբուրում, և նրան թւում էր, դա վերջ չունի...

Լի կեանքի տենչով, անհոգ ու զւարթ նա թռչկոտում էր ծաղկից ծաղիկ. ծաղիկները ժպտում էին նրան...

Նա համբուրում էր ծաղիկները:

Նա սիրեց և սիրւեց ծաղիկների մէջ, վայելեց սիրոյ բերկրանքը ծաղիկների ծոցում:

Նա տեսաւ արևը, որին ձգտում էր դեռ լոյս չը տեսած... և օրհնեց արևը: Ծաղիկները բացեցին իրանց կոկոնները, թռչունները լցրին օդը

իրանց դայլայներով: Վայրկեանները անցնում էին և իւրաքանչիւր վայրկեանի հետ նա աւելի ուժեղ էր զգում կեանքի քաղցրութիւնը և օրհնում էր կեանքը:

Ամբողջ կեանքը դեռ նրա առաջին է:

Դեռ ութ ժամ կար մինչև արևը կը մտներ ու մութը կը պատեր, մինչ ծաղիկները կը փակէին իրանց հիւնընկալ, փափուկ թաւշեայ անկողինները և նա հրաժեշտ կը տար իւր անփոյթ կեանքին:

Դեռ հեռու է մութը:

Նա արբեցած է ծաղիկների բուրմունքից, արևի ճառագայթներից:

Նա չը նկատեց ինչպէս յանկարծ արևը մտաւ ամպերի ետևը, չը նկատեց ինչպէս հորիզոնը ծածկւեց սև ու մութ ամպերով... Նա լսեց իրեն մի անծանօթ ձայն, առաջ խուլ կերպով, հետզհետէ որոշ ու որոշ...

Նւ դողաց թիթեռնիկի սիրտը: Նա սթափւեց իւր գինովութիւնից, նրա սիրտը կարծես նախազգաց մօտակայ փոթորիկը...

Նւ տխրեց թիթեռնիկի սիրտը...

Նա կանգ առաւ մի ծաղկի վրայ, թափահարեց սպիտակ, լայն թևերը ու մնաց անշարժ:

Փոթորիկը փշրեց նրա թևերը...

Նրա նուրբ թևերը և նա ընկաւ...

Փոթորիկը խլեց նրա թևերը....

Իսկ երբ արևը նորից դուրս եկաւ ամպերի տակից, երբ թարմացած ծաղիկները ժրպտացին, նա ընկած էր ցեխի մէջ... սպիտակ թևերը ցեխոտած... Նրա մօտ սողում էր կանաչ որդը:

Միջատները դուրս սողացին իրանց բներից, թռչունները նորից սկսեցին իրանց ուրախ երգը... Բոլորն էլ ողջունում էին արևը, պայծառ տաք արևը:

Նա ընկած էր փշրւած թևերով:

Նա ուշքի եկաւ, շարժեց իւր հիւանդ, թոյլ ոտները, բայց չը կարողացաւ շարժել իւր թրջւած թևերը, ցնցոտի դարձած թևերը: Նա ընկած էր ցեխի մէջ և էլ ոյժ չունէր... Նա էլ չէր կարող ճախրել արևի ճառագայթների հետ ծաղիկների մէջ:

Արևը կամաց-կամաց մայր էր մտնում... Նա դգաց, որ իր կեանքի թելը կտրւում է:

Եւ արշալոյսին, երբ ծաղիկները նոր էին բանում իրանց կոկոնները, ցողը մարգարտի պէս փայլում էր նրանց թերթիկների վրայ, նրանք խոնարեցին իրանց սիրուն գլուխները և տեսան անշնչացած թիթեռնիկին, իրանց սիրելիին:

և լաց եղան, և մարգարտ արցունքները ընկան նրա դիակի վրայ և էլ իսկոյն մոռանալով իրանց վիշտը, նորից բարձրացրին գլուխները և ողջունեցին նոր առաւօտը, նոր թիթեռնիկին, որոնք խայտում էին իրանց շուրջը, որոնք գուցէ աւելի շաղկաւոր լինին, քան այս մէկը, որ ընկած է իրանց ոտների մօտ... Որ ծնւեց այն գեղեցիկ արշալոյսին, և չողջունեց մի նոր արշալոյս:

ՆԱԽ or. Վ. Մ.-իմ.

Այս տարի ինչ շուտ սկսեց աշունը:

Մենակ եմ պարտիզում, տերևները դեղնել ու թափւում են այն ծառերից, որի շաքի տակ երբեմն նստած էինք քեզ հետ:

Բոլորովին մենակ եմ. քամին վշշում է դեղնած տերևների մէջ, տերևները պոկւում են և դեղին թիթեռնիկների նման ընկնում ոտներիս մօտ: Ինչ տխուր, յուսահատւած են ընկնում դեղնած տերևները: Քամին քշում է նրանց, խրփում պատերին:

Կը թափւեն ու կը թաղւեն ձիւնի տակ: Ինչ մահաւան դալուկ է պատել պարտէզի ծառերին, անտառին՝ որ այնպէս ժպտում էին դարնանը:

Աշնանը չի կարելի նստել այստեղ:

Խելօք են նրանք, որ գնացին և չը տեսան այս տխուր տերևաթափը:

Կը լաս, եթէ տեսնես այն ծառերը, որոնց հովանիի տակ նստած էինք մենք, այնպէս դալուկ, տերևազուրկ:

Քամին քշում է, ցրում պարտիզում: Եւ մեր սիրոյ վկայները մէկիկ-մէկիկ ընկնում են:

Ինչ լաւ է, որ այսպէս է: Ոչ մի վկայ չի մնայ քո սիրոյ խօսքերին: Չէ որ մինչև միւս գարուն դու բացի ինձնից էլի մի բանիսին կը սիրես:

ՆԱԽ or. Ա.-իմ.

Նոր եմ տեղափոխւել այս սենեակը և ունեցածս լուսանկարներով զարդարել եմ պատերը:

Քոնը գեղեցիկ շրջանակի մէջ արդէն գըրասեղանիս վրայ է. մի գրասեղան, որի առաջ չի կարելի մի տառ անգամ գրել, թէկուզ ակֆաւիտի և քո անւան առաջին տառը՝ «Ա»:

Ծիծաղելի գրասեղան է:

Թանաքամանում թանաքը չորացել է, մատիտ էլ չկայ, էլ ինչ գրասեղան, քանի որ չի կարող իւր կոչմանը ծառայել:

Թէև գիշերւայ մէկից անց է, բայց քունս չի տանում. ուզում եմ գրել. ինչպէս բանաստեղծներն են ասում՝ «Մուսսս եկել է»:

Ուզում եմ գրել. թէ ինչ ինքս էլ չը գիտեմ: Թանաք չկայ. այդ հանգամանքը աւելի է գըրգըում գրելու ցանկութիւնս և ինձ թւում է մի հանճարեղ բան պիտի գրեմ... գեղեցիկ... աւելի գեղեցիկ, քան՝ արշալոյսը, աւելի շոյող, քան՝ մանուշակներով սփռւած մարգագետինը, աւելի մեղմ, քան՝ աստղազարդ երկինքը... գեղեցիկ, այնքան գեղեցիկ, որ դժւար է նկարագրել,—և նւիրեմ քեզ:

Ես կարծում էի թէ թոքերս են հիւանդ:

Բայց այսօր բժիշկը քննեց և ասաց, որ

սիրտս է: Թէև լաւ չը հասկացայ թէ ինչ է այդ սրտի ներւոզը, բայց դա շատ հաւանական է:

Երբեմն ինձ թւում է թէ, որ նա, այսինքն սիրտս, այլևս չի բաբախում. ես վեր եմ թռչում քնից և վախից քիչ է մնում ճշամ, բայց զգում եմ, որ նա էլի սկսեց բաբախել և հանդստացած խոր շունչ եմ քաշում և ուրախանում որ դեռ չի պայթել ու արիւնը նորից սկսում է կանոնաւոր հոսել երականերիս մէջ և զգում եմ մի դուրեկան ջերմութիւն:

Բայց որ մի օր կը պայթի, այդ անպայման է:

Այ, այս բոլորիս այնպէս է ճմլւում կրծքիս տակ, որ քիչ է մնում լամ, աղաղակեմ:

Եթէ կարողանամ լալ, ինչպէս կը թեթևանամ այն ժամանակ. այն ժամանակ ես արիւնով էլ լինի կը գրեմ այն, ինչ ուզում էի:

Բժիշկը կարծում է, որ նեարդերս էլ են շատ թուլացել և լուրջ բժշկութիւն է պէտք... Դատարկ բան է, բայց այս հիւանդութիւնը ինձ թւում է աւելի լաւ կը լինեք անւանել սիրտացաւ, ինչպէս օրինակ բարակացաւ, որովհետեւ ինձ թւում է՝ եթէ դու մօտս լինիս ես միանգամայն առողջ կը լինիմ:

Թանաքի մէջ գինի խառնեցի՝ սև թանաքի պէս գինի, ստացւեց մի ինչ որ անորոշ գոյնի թանաք և գրում եմ այդ գինեխառ թանաքով. թէև յիմարութիւն է արածս, շարունակ գինու հոտ է փչում...

Լաւ է որ գինեմով չեմ:

Մտքերս չեմ կարողանում կենդրոնացնել, երեկ գինու հոտիցն է, որ շարունակ գինետուն է յիշեցնում:

Ա.—Ա.— ուղեղիս մէջ մեխի պէս ցցւել է քո անունը, շարունակ կրկնում եմ, կարծես վախենում եմ մոռանալ:

Ինչ յիմարութիւն էր գնալ բժշկի մօտ...

Երբ ամեն անգամ մի քիչ անկանոն է բաբախում սիրտս, գունատւած վեր եմ ցատկում և բռնում բազկերակս, լուռ ուշադիր հետևում եմ նրա ամեն մի զարկին... Նախ քան բժշկի մօտ գնալս այսքան չէի վախենում... Ինչ յիմարութիւն արի... չը գիտէի հիւանդութեանս անունը. բայց միթէ դա կարևոր էր. առանց հիւանդութեան անունը իմանալու կարծես չի կարելի մեռնել...

Գինու հոտը շատ է խանգարում...

Եթէ մի ուրիշ թանաք լինէր:

Ինձ թւում է, որ երկար չի տևել և նա կը դադարի բաբախելուց. գուցէ սա նեարդային, հիւանդ մի վախ է,—բայց ես վախենում եմ:

Ա.— Երբ դու վեռադառնաս և արդէն ուշ լինի, երբ նա յոգնած լինի բաբախելուց ու դադարած, այն ժամանակ պատուիրիւր մի փոքրիկ սոսնհնոս դագաղ, դիր նրա մէջ սիրտս, ամուր փակիր խուփը և տար այդ փոքրիկ դագաղը ծովի վրայով Օ— գիւղը:

Այդ գիւղում ապրում են արթագները, նրանք այնքան լաւ են սգում իրանց կորուստը:

Գիտե՞ս որտեղ է այն Օ— գիւղը:

Սև ծովի ափին. ճանապարհածախսն էլ թանգ չէ, դու էլ շատ չես յոգնել:

Տար այդ փոքրիկ դագաղը, դիր Օ— գիւղի ամենաբարձր մի տեղում և կանչիր գիւղի արևազ և մինգրէլ կանանց:

Նրանք այնպէս լաւ գիտեն ողբալ...

Նրանք այնքան լաւ են պատմում:

Դու նրանց կասես, թէ ում սիրտն է այդ դագաղում. նրանք ճանաչում են ինձ. մի ամիս ապրել իմ նրանց հետ՝ այդ գիւղում:

Գիտես այդ երբ էր, Օգոստոսի 16-ին, երբ դու գնացիր:

Ես էլ գնացի քո ետևից: Ուր էի գնում ինքս էլ չը գիտէի. միթէ միևնոյնը չէ թէ ուր, առանց քեզ միթէ միևնոյնը չէ: Նաւի վրայ ո-

րոշեցի իջնել այդ գիւղում, ուր ոչ մի ծանօթ չկար՝ որ ծիծաղէր կամ խղճար վիշտս տեսնելով:

Կանչիր գիւղի կանանց, միայն նրանք են տեսել, տեսել են ինչպէս խելագարի պէս թափառում էի անտառներում և ինչպէս ամեն տեղ քեզ էի փնտրում:

Նրանք գիշերները վեր են ցատկել բնից, լսել են ճիչս, որ քեզ էր կանչում:

Ծովը էլ գիտէ այդ բոլորը:

Դու նրանց չասես թէ ով ես դու, գիտեն քո անունը, չասես,—թէ չէ կանխի՞ծ են քեզ:

Դու կը լսես նրանցից թէ ինչ է կրել այդ փոքրիկ դագաղի մէջ փակւած սիրտս... Նրանք այնքան լաւ գիտեն պատմել, սգալ, ու սուգ անելով պատմել...

Կանչիր գիւղի կանանց, ասա նրանց, որ չը գտաւ նրան, որին սպասում, փնտրում էր և մեռաւ:

Նրանք այնպիսի մի վայնասուն կը բարձրացնեն, որ մագերդ կը փշաքաղեն, աչքերդ կոլորվեն իրանց տեղերում, սիրտդ կը ճմլւի կրծքիդ տակ և դու կը լաս նրանց հետ...

Նրանք այնքան լաւ գիտեն ողբալ իրանց կորուստը:

Բայց ես ինչպէս կուզենայի մի անգամ էլ տեսնել քեզ:

Վերջին ամիսը, որ ես գտնւում էի Սև ծովի

ափին, այնքան եմ տանջւել առանց քեզ... Ոչ ոք մեր ծանօթներէից չի տեսել, միայն նրանք էին արխազները, որոնք խղճալով նայում էին ինձ:

Նրանք քեզ չեն ճանաչում, բայց գիտենք անունը...

Քո անունը թող լինի Րէհան... Նարգիս... ինչ կուզես, բայց ոչ Ա.—. նրանք լաւ գիտեն այդ անունը և կանխօծեն քեզ:

Խոստացիր Ա.—. եթէ մեռնեմ տար այնտեղ: Նրանք այնքան լաւ են ողբում իրանց կորուստը:

Մի քանի րոպէում ամբողջ գիւղը կը հաւաքւի, հերիք է եթէ առաջին հանգիպած կնոջը ասես անունս: Նա այնպէս կը ճշայ, որ, գիւղի ամենահեռաւոր ծայրերում կը լսւի նրա ճիչը:

Բոլորը կը հաւաքւեն... նրանք կը փետեն իրանց մագերը, կը շանգրտեն դէմքները, կընկնեն գետնին և կը սկսեն հող տալ գլխներին:

Ա.—. Ա.—. տատրակս, դու չանես, մագերիդ սանրւածքը կը փչանայ... նրանք սուտ են, նրանք էլ քեզ չափ են զգում... զգում են այնքան, որքան կարող է զգալ մի կին... Դա սովորութիւն է, ծէս... սգալու ձև... Դու չանես, չը շանգրտես քո ձիւնի նման սպիտակ հարթ մարմինդ... նրանք էլ կին են քեզ պէս, միայն ողբալու ձևն է ուրիշ: Նրանք աղմուկ աւելի են բարձրացնում, բայց զգում են դուցէ քեզանից էլ քիչ:

Վերջապէս դու հօ չես տեսել ինչ է կրել սիրտս առանց քեզ:

Նորից կըկնում եմ, չը հաւատաս նրանց... իսկ ամենագլխաւորը չասես նրանց քո անունը, նրանք կանխօծեն քեզ:

Զմոռանաս Ա.—. տար ինձ Սե ծովի ափում գտնուող Օ.—. գիւղը. կանչիր արխազ և մինգրէլ կանանց, թող նրանք լան ինձ վրայ... նրանք այնքան լաւ գիտեն ողբալ իրանց կորուստը...

Ընդամիջումներին պառաւ տանտիկինս, որը շատ սիրում էր ինձ, որը շատ բան գիտէ, շատ բան է տեսել կը պատմի քեզ իմ վիշտը այնպիսի խուլ ձայնով... Նա ճախարակի պէս, շարունակ միալար, կը պատմի բոլորը՝ ինչ դու չը գիտես...

Բայց ես ինչպէս կուզենայի մի անգամ էլ տեսնել քեզ:

Երբ կը դադարի այս անձրևը չը գիտեմ, երևի վաղը, կամ միւս օրը. միևնոյն է, մի օր հօ դադարելու է:

Գիտեմ, որ կը դադարի. բայց ինձ թւում է, որ անվերջ է շարունակւելու, որ էլ երբէք, երբէք արևի երես չեմ տեսնելու:

Եւ քիչ է մնում լամ:

Նոյն դրութեան մէջ էի երբ կորցրի քեզ:

Ես գիտէի, որ այդ էլ կանցնի, ես գիտէի, բայց լալիս էի: Ինձ թւում էր, թէ էլ երբէք սիրել չեմ կարող, որ այդ իմ վերջին սէրն էր և յուսահատւած մաղերս էի փետում:

Ինչպէս կարող եմ ապրել առանց սիրոյ: Սէրն է, որ չի թողնում մեռնի կեանքը: Առանց սիրոյ ինչիս է պէտք փառք, հարստութիւն, կեանք... Սիրոյ համար է, որ ձգտում եմ փառքի, սիրոյ համար եմ ձգտում հարստութեան:

Դու իմ վերջին սիրած աղջիկ, մռայոն աչքերով, գունատ դէմքով. քեզ համար է, որ ուզում եմ ապրել...

ԻԱՂԱՆԻՔՆԵՐ

ՆԱԽ օր. Ս. Ղ.-ից.

Ես դեռ չեմ մոռացել, երևի երբէք էլ չեմ մոռանալ այն զգեստը, որ դու հագած էիր այն օրը. բաց-դեղին, որ էլեքտրական լոյսի տակ համարեա սպիտակ էր:

Ես այժմ էլ յիշում եմ. ինչ վայելում էր քեզ այն զգեստը:

Երբ ես մտայ, իսկոյն սկսեցի քեզ փնտրել: Ինչքան բազմութիւն կար, աղմուկ, իրարանցում: Դահլիճից երաժշտութեան ձայներ էին գալիս, բայց չը գիտեմ ինչ էին նւագում:

Վերջապէս դտայ քեզ... ահա թէ ուր ես:

Դու կանգնած էիր վիճակախաղի մօտ:

Երբ ինձ տեսար ժպտացիր. ինձ թւաց թէ դու ուրախացար... ինչո՞ւ ժպտացիր:

Այժմ դու չկաս ինձ համար, իհարկէ դա միանգամից չեղաւ, այլ կամաց-կամաց... Այժմ վերջնականապէս բժշկւած եմ քեզանից, քո սիրուց... Այժմ լաւ եմ, այլևս չեմ տանջւում, բայց միշտ յիշում եմ և չեմ մոռացել ոչ քո զգեստը բաց-դեղին, ոչ էլ քո ժպիտը:

Ես կարծեմ քո ժպիտի վրայ էի սիրահարւած: Երբ դու ժպտում էիր, ինձ թւում էր թէ

ես թևեր ունիմ և կը թռչեմ եթէ ուզենամ: Երբ
ես մօտեցայ քեզ, դու ուրախ մեկնեցիր ձեռքդ
և ասացիր՝ «փորձեցէք ձեր բաղդը»: Այնքան յի-
մար էի այն ժամանակ, որ չը հասկացայ, որ դու
ամենքի հետ պէտք է սիրալիր լինես, ամենքին
ժպտաս... Ձէ որ քեզ դրա համար էին այդ տեղ
կանգնեցրել, որ քո ժպիտով մուտքը աւելացնես:

Ինձ ընկաւ խաղալիքներ, թէյի պարագաներ,
ինքնայեռ,—բոլորն էլ փայտից: Ես ուզեցի ես
տալ. ինչիս էր պէտք... Բայց դու ասացիր՝
«պահեցէք ինձնից յիշատակ» և կօկէտութեամբ
աւելացրիր՝—«չը տաք ուրիշին»...

Ես երեխայի պէս ուրախացայ: Այժմ ամա-
չում եմ, որ այնպէս ուրախացել եմ... Դու գի-
տէիր, որ ես քեզ սիրում եմ յիմարի պէս, այդ
երևի քեզ բաւականութիւն էր պատճանում: Ձէ
որ կին ես:

Այն փայտի խաղալիքները ինձ համար դա-
ռան նւիրական բաներ. նրանք ինձ ամեն բոպէ
քեզ էին յիշեցնում:

Բայց ինչ ուրախ եմ, որ քեզ չասացի թէ
սիրում եմ. ինչպէս երևի կը ծիծաղէիր:

Ես երեխայ չէի, բայց քո ներկայութեամբ
այնպէս էի փոքրանում, ամեն մի հայացքիցդ
կարմրում էի. բայց ես 25-ըս անցրել եմ:

Ինքս ինձանից ամաչում էի, ինքս ինձ խօսք
էի տալիս, որ ես էլ հպարտ կը լինեմ քեզ պէս, որ

կարհամարեմ քո հպարտութիւնը, բայց բաւական
էր, որ հեռւից տեսնէի քեզ, յիմար սիրտս
սկսում էր այնպէս ամուր բարախել, այնպէս
նւաղել, որ ես մոռանում էի ամեն ինչ և նորից
դառնում քո ստրուկը... Ես ութը տարով մեծ
էի քեզանից, բայց վախենում էի, դու մի հա-
յացքով կարող էիր ինձ մահւան դատապարտել,
ես պատրաստ էի քո չնչին քմահաճոյքդ կատարե-
լու համար մեռնել:

Ձէ որ ծիծաղելի է... Դու մի փոքրիկ գու-
նատ աղջիկ էիր, կիսաբաց, մեղամաղձոտ աչ-
քերով, բայց ես վախենում էի քեզանից:

Միայն այսօր, երբ չորս տարի է անցել, ես
կարողացայ այն խաղալիքները տալ ուրիշին...

Ինձ թւաց թէ մի ծանր բեռ ընկաւ ուսիցս:
Ես ուզում էի փշրել նրանց, ինչպէս նրանք
փշրեցին իմ ոսկէ անուրջները:

—

Դու այժմ թագուհու ես նման:

Չորս տարի ես ապրել էի հեռու քեզանից,
քեզանով, բայց այսօր ինձ տեսար փողոցում և չը
ճանաչեցիր, աւելի, ճիշտ, ձևացրիր թէ չը ճանա-
չեցիր:

Այսօր ես պատահմամբ անցայ ձեր տան
մօտով: Իա ձեր տոնն է, դա քո տոնն է, դու
այդտեղ ես ապրում: Ես տեսայ քեզ պատժամ-

բում և դռան վրայ կարդացի քո նոր ազգա-
նունը: Ներիր: Ներիր, որ ես քեզ սիրել եմ:

Իմ սենեակը այնպէս փոքրիկ է, այնպէս
խեղճ ու մութ. չէի ցանկանալ, որ դու էլ պա-
տահմամբ անցնիս իմ տան մօտով և տեսնիս իմ
սենեակը. փողոցից երևում է:

Քոնը էլէքտրական լուսաւորութեամբ, ճոխ
զարդարած, ամեն տեղ շքեղութիւն, փարթա-
մութիւն... Իսկ իմը...

Միայն այսօր էր, որ տուն դառնալով նւի-
րեցի քո յիշատակը աղախնու երեխային. դա մի
փոքրիկ հիւանդ աղջիկ է, ութը տարեկան. նա
ուրախութիւնք մոռացաւ անգամ շնորհակալու-
թիւն յայտնել:

Ձէ որ ծիծաղալի էր պահել քո յիշատակը
այս նեղ, մութ սենեակում...

Ներիր: Ներիր, որ ես քեզ սիրել եմ:

ՎԵՐՋԱՄԱՆ

Վայ ձեզ, որ յողմեցիք դեռ չապրած, որ
կէս ճանապարհին մնացիք:

Վայ ձեզ, որ թառամեցիք չը բացւած և մի-
միայն կեանքի մօտով անցաք, միշտ երազեցիք
կեանքը, արևը, բայց անարև մեռաք:

Վայ ձեզ, որ չը կարողացաք ընկճել կեանքը և
ընկճւեցիք:

Վայ ինձ, ես էլ ձեզ նման կէս ճանապար-
հին մնացի և այստեղ ճամբուս կէսին ցած եմ
դնում գէնքերս:

Ես չեմ կարող այլևս կուել...

Ես չեմ ուզում այլևս կուել:

Շատ բան տեսայ, շատերին տեսայ և
գարշելով մտածեցի—ինչ գոհ են այս հոգով աղ-
բատները, որոնց շոյել է կեանքը և գոհ են, որ
աւելի փոքրիկ զեռուններ կան, քան իրանք:

Վայ ձեզ, որ չը գիտէք ասլրել ձեր հոգու
մէջ:

Վայ ձեզ, որ միմիայն սողալ գիտէք:

Ես թողնում եմ կեանքը—գարշանքը սրտումս,
բայց էլի չեմ մոռանում ձեզ, ձեզ որ սիրել եմ:

Դո՛ւք, որ իմ կեանքի մութ, դաժան օրերին
օազիս էք եղել:

Դո՛ւք, որ լոյսի մի ճառագայթ էք եղել իմ
կեանքի անվերջ, մութ գիշերներին:

Դ՛հաք, որ յողնած գլուխս մի ըռպէ գաղար
է առել ձեր կրծքին,

Դ՛հաք, որ գէթ մի վայրկեան ինձ մոռա-
ցութեան էք առել,

Դ՛հաք, որ շոյել էք իմ յողնած գլուխը—
Օրհնեալ լինիք:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0300956

42065

ԳԻՆՆ Է 15 ԿԱՊ.